

Analiza glasanja dijaspore

IZBORI ZA SKUPŠTINU REPUBLIKE KOSOVO

Februar
Decembar **2025**

Analiza glasanja dijaspore

IZBORI ZA SKUPŠTINU

REPUBLIKE KOSOVO

Februar

Decembar

2025

Ovu publikaciju su podržali:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

Izjava: Stavovi i analize iznete u ovoj publikaciji su u potpunosti stavovi organizacije GERMIN i ne odražavaju stavove donatora.

GERMIN
MAJ 2026.

SADRŽAJ

Izvršni pregled.....	3
Uvod.....	4
Metodologija i izvori podataka.....	5
Pravni kontekst i reforma glasanja van Kosova.....	6
Izbori 2025: Registracija i glasanje van Kosova.....	7
Organizacija glasanja u diplomatskim misijama na izborima 2025.....	11
Učešće i načini glasanja u 2025.....	13
Efikasnost procesa.....	14
Izborni uticaj glasova dijaspore.....	15
Kandidati sa najviše glasova.....	17
Glavni izazovi u organizovanju, pristupu i transparentnosti.....	18
Preporuke.....	20
Zaključci.....	22

IZVRŠNI PREGLED

2025. je obeležila je najvažniju fazu transformacije glasanja van Kosova otkako je ovaj mehanizam uspostavljen. Građani u inostranstvu po prvi put nisu bili ograničeni samo na glasanje poštom, već su imali mogućnost da glasaju i fizički u diplomatskim predstavništvima i koriste poštanske sandučiće van Kosova. Međutim, iskustvo dva izborna procesa u 2025. je pokazalo da proširenje zakonskih mogućnosti nije dovoljno bez ranog planiranja, jasnih informacija, operativnih kapaciteta i jedinstvenih standarda.

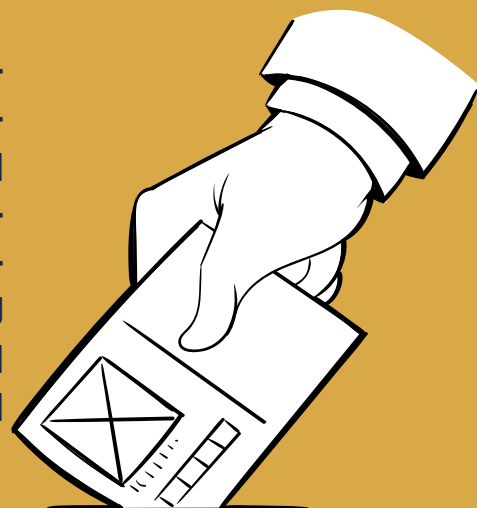
Kosovo je ostvarilo značajan napredak u pristupu dijaspori izbornom procesu, posebno nakon zakonskih izmena iz 2023, koje su po prvi put omogućile fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima i slanje glasačkih listića u poštanske sandučiće van Kosova.

U ovom izveštaju se analizuje organizovanje, učešće i rezultati glasanja van Kosova u dva ciklusa za skupštinu u 2025: redovni izbori u februaru i vanredni izbori u decembru. Poređenjem sa prethodnim izbornim ciklusima, u izveštaju se razmatraju ključni razvoji u registraciji birača, načinima glasanja, učešću dijaspori, rezultatima prema političkim subjektima i kandidatima, kao i proceduralnim izazovima identifikovanim tokom procesa.

Uprkos novim mogućnostima, glasanje poštom je i dalje dominantan oblik učešća dijaspori. U februaru 2025, od 79.019 glasova primljenih iz dijaspori, 63.667 je stiglo poštom, a 15.352 iz diplomatskih predstavništava. U decembru 2025, 46.565 glasova pristiglih poštom uzeto je u obzir za brojanje, dok je 16.165 birača fizički učestvovalo u diplomatskim predstavništvima. Od prebrojanih glasova, 62.194 je prihvaćeno kao važeće. Ovo pokazuje da fizičko glasanje nije zamenilo glasanje poštom, već je stvorilo dodatni važan kanal, posebno u zemljama sa koncentrisanijom dijasporom.

Uopšteno, izveštaj ocenjuje da je Kosovo ostvarilo realan napredak u proširenju učešća dijaspori na izborima, ali da je sistemu i dalje potrebna konsolidacija. Da bi bilo održivije, transparentnije i predvidljivije, glasanje van Kosova zahteva bolje informisanje javnosti, jasnije kriterijume za otvaranje biračkih mesta, standardizaciju procedura i efikasnije operativno planiranje, posebno u slučajevima prevremenih izbora.

“ 2025. OBELEŽAVA NAJVEĆU TRANSFORMACIJU GLASANJA VAN KOSOVA, PROŠIRUJUĆI OBLIKE UČEŠĆA DIJASPORE GLASANJEM POŠTOM, U DIPLOMATSKIM PREDSTAVNIŠTVIMA I U POŠTANSKIM SANDUČIĆIMA VAN ZEMLJE, ALI ISTOVREMENO UKAZUJUĆI NA POTREBU ZA BOLJIM PLANIRANJEM, PROCEDURALNOM STANDARDIZACIJOM I JAČIM ORGANIZACIONIM KAPACITETIMA.

UVOD

Nakon 18 godina, Kosovo je napokon održalo redovne izbore za Skupštinu Republike Kosovo 9. februara 2025. Iako je predviđeno da mandat zakonodavnog tela traje četiri godine, politička nestabilnost u zemlji je dovela do toga da je u ovom periodu održano pet uzastopnih vanrednih izbora. Nedostatak političke stabilnosti se nastavio i tokom 2025, kada su 28. decembra ponovo održani prevremeni izbori za kosovsku Skupštinu, čime je ova godina postala nesvakidašnji slučaj sa dva procesa izbora za skupštinu u istoj kalendarskoj godini. Glasanje dijaspore je uvek bilo važan deo izbornih procesa na Kosovu. Zakonskim izmenama iz 2023. su građanima u inostranstvu omogućeni novi oblici učešća, uključujući fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima i slanje glasačkih listića u poštanske sandučiće van Kosova. Ove promene su označile važan korak ka proširenju pristupa dijaspore glasanju.

Značajne promene su primenjene i u procesu brojanja glasova unutar zemlje. Glasovi poslani poštom i glasovi prikupljeni u diplomatskim predstavništvima su verifikovani u zgradi CIK-a, a zatim poslani u CPR za prebrojavanje i sertifikaciju.

Important changes were also applied to the vote-counting process inside the country. Votes sent by post and votes collected from diplomatic missions were verified at the CEC building before being sent to the Counting and Results Centre (CRC) for counting and certification.

Uprkos evidentiranim izazovima, interesovanje dijaspore za učešće u izbornim procesima je i dalje visoko. Broj prijava za glasanje iz dijaspore kontinuirano raste tokom godina, sa 5.015 prijava u 2010. na rekordnih 130.168 u 2021. Na izborima 9. februara 2025, CIK je primio 115.226 zahteva za glasanje iz inostranstva – što je niže u poređenju sa 2021, ali sa većim procentom odobrenih prijava. Dok je na izborima 28. decembra došlo do smanjenja broja prijava, s obzirom na vremenski period kada je velik broj članova dijaspore glasao fizički na Kosovu. Iako se značajan deo prijava iz dijaspore i dalje odbija ili poništava iz različitih razloga, često povezanih sa nedostatkom adekvatnog informisanja, proces je pokazao pozitivan trend ka većem uključivanju dijaspore u političkom i demokratskom životu Kosova.

Konačno, u izveštaju su ponuđene preporuke za nadležne institucije, s ciljem poboljšanja organizovanja, transparentnosti i pristupa dijaspore u budućim izbornim procesima.

“ 2025. JE PREDSTAVLJALA VAŽAN TRENUTAK ZA DEMOKRATIJU NA KOSOVU, SA DVA PARLAMENTARNA PROCESA U ISTOJ GODINI I PROŠIRENJEM OBLIKA GLASANJA DIJASPORE, POKAZUJUĆI PORAST UČEŠĆA GRAĐANA U INOSTRANSTVU, ALI I POTREBU ZA EFIKASNIJOM ORGANIZACIJOM, BOLJIM INFORMISANJEM I JAČANJEM IZBORNIM KAPACITETA.

METODOLOGIJA I IZVORI PODATAKA

Germin je analizirao glasanje dijaspore tokom godina, pri čemu se ova uporedna analiza primarno usredsređuje na dva izborna ciklusa 2025. – redovne izbore 9. februara i prevremene izbore 28. decembra. Analiza se oslanja na zvanične podatke i dokumente Centralne izborne komisije (CIK), uključujući preliminarne podatke objavljene na zvaničnoj veb stranici kao i izmene pravilnika. Takođe, analizirane su relevantne odredbe Zakona 08/L-228 o opštim izborima i Ustava Kosova. Podaci su prikupljeni iz nekoliko izvora

- zvanični podaci CIK-a;
- podaci obrađeni prema obliku glasanja;
- monitoring Germina u diplomatskim predstavništvima i CPR-u;
- prethodni izveštaji Germina;
- izveštaji o posmatrača, kao što su EU EDM i KDI/DnD;
- izlazne ankete („exit poll“) isključivo kao orijentacioni pokazatelji, ne kao zvanični podaci.

Germin je takođe direktno pratio izborne procese glasanja iz dijaspore, kako tokom faze fizičkog glasanja u diplomatskim misijama preko posmatrača angažovanih u dijaspori, tako i tokom faze brojanja i objavljivanja rezultata u Centru za prebrojavanje i rezultate (CPR). Analiza je takođe dopunjena pregledom relevantnih međunarodnih izveštaja koji su se bavili glasanjem iz inostranstva.

PRAVNI KONTEKST I REFORMA GLASANJA VAN KOSOVA

Pravo kosovskih građana da glasaju iz inostranstva je zagantovano Ustavom Republike Kosovo, konkretnije članom 45, koji utvrđuje da svaki građanin koji je navršio osamnaest godina ima pravo da bira i da bude biran, osim u slučajevima kada je to pravo ograničeno sudskom odlukom. Ovo pravo je takođe zagantovano Zakonom o opštim izborima, koji utvrđuje procedure i kriterijume za registraciju i glasanje građana koji žive van Kosova.

PRAVNI OKVIR ZA GLASANJE VAN KOSOVA JE REFORMISAN PRE IZBORA 2025, PROŠIRUJUĆI UČEŠĆE DIJASPORE, ALI JE PRIMENA POKAZALA POTREBU ZA VEĆOM PRAVNOM JASNOĆOM, PROCEDURALNOM STANDARDIZACIJOM I EFIKASNIJOM ORGANIZACIJOM.

Pravni okvir za glasanje iz inostranstva je pretrpeo značajne izmene usvajanjem Zakona br. 08/L-228¹ o opštim izborima i Uredbe br. 17/2024² Centralne izborne komisije (CIK), što je direktno uticalo na organizaciju i sprovođenje parlamentarnih izbora 2025. Ove izmene su proširile načine glasanja za dijasporu i uvele nove procedure za registraciju, administraciju i prebrojavanje glasova iz inostranstva.

Najvažnija promena koja je uvedena novim zakonodavstvom je bilo omogućavanje fizičkog glasanja u diplomatskim predstavništvima Republike Kosovo, po prvi put, pored glasanja poštom. Pored toga, CIK je otvorio i poštanske sandučiće van Kosova, u saradnji sa diplomatskim predstavništvima, stvarajući dodatne alternative za predaju glasačkih listića. Na taj način, građani iz dijaspore su mogli da biraju između tri oblika glasanja: fizičkog glasanja u ambasadama i konzulatima, slanja glasačkih listića na poštansku adresu CIK na Kosovu i slanja u poštanske sandučiće otvorene van zemlje.

Uredba br. 17/2024 je takođe standardizovala procedure za registraciju birača van Kosova. Prijava se mogla podneti putem elektronske platforme CIK ili poštom, dok je po prvi put primenjena dvostruka verifikacija identiteta za elektronske prijave. Uredba je takođe utvrdila detaljne procedure za upravljanje glasanjem u diplomatskim predstavništvima, transport i čuvanje izbornog materijala, kao i za verifikaciju i prebrojavanje glasova na Kosovu.

Sprovođenje ovih izmena na izborima 2025. je pokazalo da, iako je novi zakonski okvir proširio mogućnosti glasanja van Kosova, nisu u potpunosti razjašnjene moguće lokacije centara za fizičko glasanje. Ovo je postalo posebno očigledno na izborima u decembru 2025. kada je početna odluka o otvaranju dodatnih centara van diplomatskih prostorija osporena, a potom i poništena od strane IPŽP. Ovaj slučaj ukazuje na potrebu da zakon jasno utvrdi da li se fizičko glasanje van Kosova može obaviti isključivo u diplomatskim objektima ili i u drugim ovlašćenim prostorima.

1 Zakon br. 08/2011 o opštim izborima u Republici Kosovo (Službeni list Republike Kosovo br. 14/2023, 3. jul 2023, pristupljeno 21. aprila 2026, <https://gzkrks.gov.net/ActDetail.aspx?ActID=77074>).

2 Centralna izborna komisija, Izborna uredba br. 17/2024 o registraciji i glasanju van Kosova, usvojena 23. jula 2024, pristupljeno 21. maja 2026, https://kqz-ks.org/wp-content/uploads/2024/08/Rregullore-Zgjedhore-Nr.-17-2024-Regjistrimi-dhe-Votimi-Jasht-Kosoves_al.pdf.

IZBORI 2025: REGISTRACIJA I GLASANJE VAN KOSOVA

Prema Ustavu Republike Kosovo, predsednik Republike raspisuje izbore za Skupštinu Kosova, a redovni izbori za Skupštinu se održavaju najkasnije trideset (30) dana pre isteka mandata.³ Vršeći ovu nadležnost, predsednica Vjosa Osmani je 16. avgusta 2024. dekretom odredila 9. februar 2025. za datum održavanja redovnih izbora za Skupštinu Kosova.

Izbori održani 9. februara 2025. su obeležili prvi redovni parlamentarni ciklus nakon perioda od 18 godina koji je karakterizovan prevremenim izborima. Ovaj kontekst je takođe direktno uticao na organizovanje glasanja van Kosova, budući da je redovni izborni kalendar omogućio duži period za institucionalno planiranje, javno informisanje i registraciju birača iz dijaspe. Za razliku od prethodnih izbornih ciklusa, gde su rokovi za registraciju obično bili ograničeni na znatno kraće periode, za izbore 9. februara period podnošenja prijave za registraciju birača van Kosova je određen na 120 dana – od 29. avgusta do 26. decembra 2024.

Tokom 2025. nakon političkih dešavanja koja su dovela do raspisivanja vanrednih parlamentarnih izbora, Kosovo je ušlo u drugi izborni ciklus u istoj godini. Predsednica Osmani je 20. novembra 2025. zakazala 28. decembar 2025. za datum vanrednih parlamentarnih izbora. Zbog vanredne prirode ovih izbora, rok za registraciju birača van Kosova je bio znatno skraćen u poređenju sa redovnim izborima u februaru. CIK je otvorio period za podnošenje prijave za registraciju od 26. novembra do 6. decembra 2025, dakle svega 11 dana.

Iako su izbori u februaru 2025. imali duži period registracije i nove mogućnosti za glasanje van Kosova, broj primljenih/podnetih zahteva je bio manji nego 2021. U 2021. je primljeno 130.160 prijave/zahteva, dok je u februaru 2025. taj broj bio 115.226.

Međutim, proces odobravanja zahteva je zabeležio vidljivo poboljšanje. U 2021. je odobreno 102.467 prijave, dok je u februaru 2025. odobreno 104.942 zahteva. To znači da je broj odbijenih prijave pao sa 27.693 u 2021. na 10.284 u februaru 2025.

Na vanrednim izborima u decembru 2025, broj zahteva za glasanje iz inostranstva je pao na 84.712, od kojih je 77.085 odobreno, a 7.627 odbijeno. Glavni razlozi za odbijanje prijave se uglavnom odnose na nedostatke u dostavljenoj dokumentaciji i na nemogućnost jasne verifikacije identiteta podnosioca. U većini slučajeva, odbijanja su posledica: odsustva važećeg identifikacionog dokumenta Republike Kosovo, nepodudaranja dokumenta sa podnosiocem prijave, nedostatka fotografije podnosioca koji drži identifikacioni dokument u ruci ili dostavljanja nečitljivih dokumenata. Ovi razlozi ukazuju da se značajan deo odbijanja odnosi na tehničke i proceduralne probleme tokom podnošenja prijave, što naglašava važnost jasnijih uputstava, boljeg informisanja i lakše dostupne pomoći biračima van Kosova tokom procesa registracije.

Pad zahteva za glasanje iz inostranstva od februara do decembra 2025. se ne može tumačiti isključivo u kontekstu kraćeg roka za registraciju. Datum decembarских izbora se poklopio sa novogodišnjim praznicima, periodom kada

³ Ustav Republike Kosovo, član 84, tačka 3 i član 66, stav 2, Službeni list Republike Kosovo, pristupljeno 21. aprila 2026, <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=3702>.

se mnogi građani koji žive van zemlje vraćaju na Kosovo. Prema istraživanju koje je UBO Consulting sproveo za TV Dukagjini [Dukagjini], građani koji su glasali na dan izbora 28. decembra i koji su iz dijaspore čine oko 15,5% anketiranih⁴. S druge strane, prema izlaznoj anketi TV Dukagjini i UBO Consulting, na izborima od 9. februara 2025. 4,5% birača anketiranih na dan izbora je izjavilo da žive u dijaspori⁵.

Radi jasnijeg sagledavanja trenda učešća birača van Kosova, važno je uporediti ne samo primljene/podnete prijave/zahteve na razmatranje, već i odobrene i odbijene od strane CIK-a. Na sledećoj tabeli je prikazano kretanje ovih pokazatelja u izbornim ciklusima od 2010. do redovnih izbora u februaru 2025. i vanrednih izbora u decembru 2025. Ovo poređenje pomaže u identifikovanju promena tokom godina, kako u nivou interesovanja dijaspore za glasanje, tako i u efikasnosti procesa verifikacije i odobravanja prijava.

Godina	2010	2014	2017	2019	2021	Februar 2025	Decembar 2025
Rokovi za upis po godinama							
Rok za upis za glasanje van zemlje	n/a	7 dana	7 dana	12 dana	8 dana i 8 sati	120 dana	11 dana
Broj primljenih/odbijenih/poništenih prijava po godinama							
Prijave za glasanje	5,015	29,745	20,354	40,313	130,168	115,226	84,712
Odobrene prijave	1,640	16,569	15,118	35,087	102,467	104,942	76,876
Odbijene prijave	3,375	13,176	5,236	5,226	27,693	10,284	7,836
Važeći glasovi	n/a	10,446	9,157	24,375	56,375	77,131	62,194

Tabela 1. Rokovi za registraciju i broj primljenih, odobrenih, odbijenih i važećih prijava tokom godina

Najveći broj odobrenih zahteva za glasanje iz inostranstva beleži Priština, a zatim slede Prizren, Gnjilane i Uroševac. Ove opštine, sa većim brojem stanovnika i velikom dijasporom, pokazuju visok nivo angažovanosti svojih građana u izbornom procesu iz inostranstva. S druge strane, opštine sa najmanjim brojem odobrenih birača su one sa srpskom većinom, na čelu sa Novim Brdom, a zatim Severnom Mitrovicom.

4 Portal Dukagjini, „Merenja UBO, Feka: Dijaspore donela tri dodatna mandata VV“, 28. decembar 2025, pristupljeno 11. maja 2026, <https://www.dukagjini.com/matjet-e-ubo-s-feka-diaspora-ia-sjelle-tri-mandate-shtese-w-se/>.

5 Portal Dukagjini, „Merenja UBO, Feka: Dijaspore donela tri dodatna mandata VV“, 28. decembar 2025, pristupljeno 11. maja 2026, <https://www.dukagjini.com/matjet-e-ubo-s-feka-diaspora-ia-sjelle-tri-mandate-shtese-w-se/>.

Opština	2019	2021	Februar 2025	Decembar 2025
Priština	1,367	5,524	9,089	7,553
Prizren	1,017	3,735	8,217	5,588
Gnjilane	838	4,059	7,214	5,588
Uroševac	907	3,883	6,835	5,523
Peć	883	3,216	6,819	5,207
Đakovica	821	2,851	6,383	4,490
Južna Mitrovica	574	2,149	5,030	4,635
Suva Reka	657	2,623	5,007	2,997
Podujevo	618	2,561	4,926	3,223
Vučitrn	534	2,083	4,466	3,617

Tabela 2. Raspodela prijava po opštinama

Još jedan važan element je geografska raspodela registrovanih birača u inostranstvu. Podaci po državama pokazuju da je glasanje van Kosova i dalje veoma koncentrisano geografski. U oba izborna procesa u 2025. kao i na prethodnim izborima, Nemačka i Švajcarska su činile otprilike dve trećine svih odobrenih prijava za glasanje iz inostranstva. Ovo potvrđuje da ove dve zemlje i dalje ostaju glavni centri izbornog učešća kosovske dijaspore.

Međutim, poređenje između februara i decembra 2025. ukazuje i na neke značajne pomake. Iako je apsolutni broj prijava opao u većini zemalja zbog kraćeg roka i prirode vanrednih izbora, neke zemlje poput SAD, Ujedinjenog Kraljevstva i Norveške zabeležile su blagi porast u broju ili relativnom udelu. Ovo ukazuje na to da na učešće dijaspore ne utiče samo veličina zajednice, već i pristup oblicima glasanja, informacijama i političkoj mobilizaciji u svakoj zemlji.

Sledeća tabela prikazuje geografsku raspodelu učešća dijaspore na izborima 2021. i u dva izborna procesa tokom 2025. Zbog metodoloških razlika, podaci za 2021. su predstavljeni samo kao procenat potvrđenih glasačkih listića poslanih poštom po državama, dok su za februar i decembar 2025. godine predstavljeni odobreni zahtevi/registracije za glasanje van Kosova.

Država	2021	Februar 2025	Decembar 2025
Nemačka	46.8%	44,774 (42.7%)	33,463 (43.4%)
Švajcarska	30.0%	27,248 (26.0%)	19,561 (25.4%)
Francuska	2.7%	4,629 (4.4%)	3,584 (4.6%)
Švedska	2.7%	3,958 (3.8%)	3,773 (4.9%)
Austrija	5.6%	3,932 (3.7%)	1,913 (2.5%)
Italija	2.5%	3,810 (3.6%)	1,469 (1.9%)
SAD	1.5%	2,509 (2.4%)	2,610 (3.4%)
Belgija	--	2,392 (2.3%)	1,833 (2.4%)
Ujedinjeno Kraljevstvo	1.5%	2,236 (2.1%)	2,406 (3.1%)
Finska	--	1,806 (1.7%)	1,086 (1.4%)
Slovenija	--	1,468 (1.4%)	620 (0.8%)
Norveška	1.1%	1,116 (1.1%)	1,169 (1.5%)
Kanada	0.8%	1,045 (1.0%)	1,035 (1.3%)
Danska	0.8%	625 (0.6%)	525 (0.7%)
Hrvatska	--	490 (0.5%)	294 (0.4%)
Holandija	--	387 (0.4%)	306 (0.4%)
Turska	--	378 (0.4%)	218 (0.3%)
Luksemburg	--	361 (0.3%)	202 (0.3%)
Crna Gora	--	353 (0.3%)	274 (0.4%)
Srbija	0.003%	195 (0.2%)	67 (0.1%)
Ostale države	3.9%	1,230 (1.2%)	677 (0.9%)
Ukupno	(100%)	104,942 (100.0%)	77,085 (100.0%)

Tabela 3. Geografska distribucija učešća dijaspare

Zbog promene metodologije u godinama između 2021.⁶ i 2025. godine, tabelu treba čitati kao poređenje geografske raspodele učešća, a ne kao direktno poređenje istog administrativnog indikatora.

⁶ Metodološka napomena: Za 2021. procenti prikazuju raspodelu potvrđenih glasačkih listića poslanih poštom po državama, a ne odobrenih prijava. Za 2025. podaci prikazuju odobrene prijave/registracije za glasanje van Kosova, prema državama i obrascu glasanja. Države sa „-“ nisu prikazane odvojeno u tabeli godišnjeg izveštaja za 2021. i spadaju u kategoriju „Ostale države“.

ORGANIZACIJA GLASANJA U DIPLOMATSKIM MISIJAMA NA IZBORIMA 2025.

Na skupštinskim izborima 2025. biračima van Kosova su ponuđena tri načina za ostvarivanje prava glasa: fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima, glasanje poštom u poštanskim sandučićima CIK na Kosovu, kao i glasanje poštom u poštanskim sandučićima otvorenim van zemlje uz podršku ambasada i konzulata.

Za redovne izbore 9. februara 2025. CIK je 29. avgusta 2024. usvojio spisak biračkih mesta van Kosova. Prema ovoj odluci, bilo je planirano da se fizičko glasanje organizuje u 35 ambasada i konzulata, sa ukupno 47 biračkih mesta i maksimalnim kapacitetom od 47.000 birača. Ovo je bila značajna promena u poređenju sa prethodnim ciklusima jer je biračima van Kosova po prvi put omogućeno fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima.

Međutim, proces je bio praćen i ograničenjima. Nekoliko država u kojima žive građani Kosova, poput Finske, Luksemburga i Slovačke, nisu bile uključene u spisak za fizičko glasanje. Takođe, CIK je 28. januara 2025. odlučio da ne organizuje fizičko glasanje u Ankari, Kanberi i Ajovi zbog malog broja registrovanih birača u tim centrima. Ovim biračima je kao alternativa ponuđeno glasanje poštom.

Na izborima u februaru 2025. je registrovano ukupno 20.324 osoba za fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima. Izlaznost se značajno razlikovala od jednog predstavništva do drugog, u zavisnosti od veličine zajednice u dijaspori i dostupnosti biračkog mesta. Konzulat Kosova u Dizeldorfu je imao najveći broj birača, pri čemu je od 2.105 registrovanih lica glasalo 1.560. S druge strane, Ambasada Kosova u Skoplju je zabeležila najmanji odaziv, sa 17 glasača od 55 registrovanih.

Na vanrednim izborima 28. decembra 2025. godine, glasanje van Kosova je organizovano pod znatno ograničenim vremenskim uslovima. Period za registraciju birača u inostranstvu je trajao samo 11 dana, od 26. novembra do 6. decembra 2025. CIK je u početku planirao širi obim fizičkog glasanja, sa 60 biračkih centara i 109 biračkih mesta. Međutim, nakon završetka registracije i na osnovu stvarnog broja birača koji su izabrali fizičko glasanje, spisak je revidiran. Ovaj proces je takođe praćen institucionalnim sporom oko lokacije biračkih mesta. Prema izveštaju Demokratija na delu⁷, CIK je prvobitno odlučio da će se glasanje održati u 50 diplomatskih predstavništava, sa 66 biračkih mesta u 36 država, uz predviđene dodatne centre van diplomatskih prostorija na osnovu preporuka MSPD. Ovaj deo odluke je poništio IPŽP, koji je ocenio da fizičko glasanje van Kosova mora biti ograničeno na diplomatske prostore. Ovaj slučaj je istakao potrebu za pravnim i institucionalnim razjašnjenjem uloge CIK-a i MSPD u organizovanju glasanja van zemlje.

Fizičko glasanje van Kosova je održano 27. decembra 2025. u 29 diplomatskih predstavništava, u 18 država, sa ukupno 40 biračkih mesta. Za ovaj oblik glasanja je registrovano 19.187 birača, od kojih je glasalo 16.165, odnosno 84,24%⁸. Za decembarske izbore 2025. je na biračkom spisku bilo ukupno 77.085 registrovanih birača van Kosova, od kojih je većina izabrala da glasa poštom.

⁷ Demokratija na delu, Izveštaj o posmatranju izbora za Skupštinu Kosova, Priština, 2026, dostupno na: www.kdi-kosova.org.

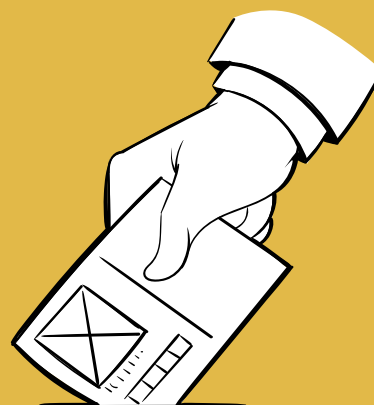
Poređenje između februarских i decembarских izbora 2025. pokazuje da je novi model glasanja van Kosova stvorio više mogućnosti za učešće dijaspore, ali da je njegova primena ostala pod uticajem rokova, logističkih kapaciteta i stvarnog broja registrovanih birača. Februarski izbori su ponudili više vremena za pripremu i informisanje, dok su decembarски izbori testirali isti sistem pod strožim i bržim organizacionim uslovima. Za detaljniji pregled glasanja u svakom diplomatskom predstavništvu, možete pogledati odgovarajuću tabelu ispod.

Diplomatska predstavništva	Februar 2025	Decembar 2025
Konzulat Republike Kosovo - DIZELDORF	2,105	2,231
Konzulat Republike Kosovo - MINHEN	1,972	1,631
Konzulat Republike Kosovo - ŠTUTGART	1,970	1,933
Konzulat Republike Kosovo - CIRIH	1,953	2,114
Konzulat Republike Kosovo - FRANKFURT	1,567	1,421
Konzulat Republike Kosovo - LONDON	1,020	1,219
Konzulat Republike Kosovo - ŽENEVA	981	1,051
Konzulat Republike Kosovo - BERN	967	1,053
Konzulat Republike Kosovo - BRISEL	960	916
Konzulat Republike Kosovo - BEČ	941	532

Tabela 4. Glasanje u diplomatskim predstavništvima

ORGANIZOVANJE GLASANJA U DIPLOMATSKIM PREDSTAVNIŠTVIMA TOKOM IZBORA 2025. JE OBELEŽILO PRVU PRAKTIČNU PRIMENU NOVE REFORME GLASANJA VAN KOSOVA, PROŠIRUJUĆI MOGUĆNOSTI UČEŠĆA DIJASPORE KROZ FIZIČKO GLASANJE I POŠTANSKE ALTERNATIVE, ALI ISTOVREMENO UKAZUJUĆI NA PRAVNE, LOGISTIČKE I ORGANIZACIONE IZAZOVE U UPRAVLJANJU PROCESOM

UČEŠĆE I NAČINI GLASANJA U 2025.

Poređenje između izbora 9. februara i 28. decembra 2025. pokazuje dve različite dinamike glasanja van Kosova. Na redovnim februarskim izborima, broj zahteva, odobrenih prijava i glasova primljenih iz inostranstva je bio veći, što je povezano sa dužim rokom za registraciju i više vremena za informisanje i organizaciju. U decembru, zbog vanredne prirode izbora, datuma njihovog održavanja i kraćih rokova, ukupan broj prijava i glasova je bio niži.

Pokazatelj	Februar 2025	Decembar 2025
Zahtevi za glasanje van Kosova	115,226	84,712
Odobrene prijave/zahtevi	104,942	77,085
Odbijeni/poništeni	10,284	7,627
Procenat odobrenih	91.1%	91.0%

Tabela 5 Broj odobrenih zahteva i prijava

Međutim, decembar je pokazao određena poboljšanja u administrativnoj efikasnosti procesa. Stopa odobravanja zahteva je ostala gotovo ista kao u februaru, oko 91%, dok je udeo važećih glasova u ukupnom broju glasova uzetih u obzir za prebrojavanje porastao sa 97,6% na 99,1%. Isto tako, stopa nevažećih glasova je pala sa 2,39% na 0,9%, a broj odbijenih poštanskih koverti se smanjio sa 4.898 na 2.364.

Što se tiče načina glasanja, glasanje poštom je ostalo dominantan oblik u oba procesa. Međutim, u decembru je primećen relativni porast udela fizičkog glasanja u diplomatskim predstavništvima i korišćenja poštanskih sandučića van Kosova, dok je korišćenje poštanskog sandučića na Kosovu znatno opalo. Ovo ukazuje na to da je model više kanala za glasanje van Kosova počeo da se konsoliduje, ali je i dalje pod velikim uticajem rokova, informisanosti, perioda održavanja izbora i praktične dostupnosti svakog kanala glasanja biračima.

Izabrani način glasanja	Februar 2025	% odobrenih	Decembar 2025	% odobrenih
Poštanska kutija van Kosova	67,496	64.3%	55,099	71.5%
Poštanska kutija na Kosovu	17,104	16.3%	2,726	3.5%
Fizičko glasanje u diplomatskom predstavništvu	20,342	19.4%	19,260	25.0%
Ukupno odobrenih	104,942	100%	77,085	100%

Tabela 6. Izabrani način glasanja

EFIKASNOST PROCESA

Poređenje između izbora 9. februara i 28. decembra 2025. ukazuje da je, uprkos smanjenju ukupnog broja prijava i glasova van Kosova na decembarskim izborima, proces obeležio poboljšanje u pogledu administrativne efikasnosti. U oba procesa, stopa odobravanja zahteva za glasanje van Kosova je ostala gotovo ista, oko 91%, što ukazuje na relativno stabilan nivo verifikacije prijave.

Međutim, najvažnija razlika se primećuje u fazi nakon registracije. U februaru 2025, od 104.942 odobrenih prijava, 79.019 birača je iskoristilo pravo glasa i njihovi glasovi su prebrojani, što čini oko 75,3% odobrenih. U decembru 2025, od 77.085 odobrenih prijava, 62.730 birača je iskoristilo svoje pravo i njihovi glasovi su prebrojani, odnosno oko 81,4% odobrenih. Ovo ukazuje da je, iako je apsolutna izlaznost bila niža u decembru, procenat odobrenih birača koji su uspeli da glasaju i uđu u proces prebrojavanja bio viši.

Takođe, poboljšana je proceduralni kvalitet glasova prihvaćenih za prebrojavanje. U februaru je 77.131 glas prihvaćen kao važeći, a 2,39% je proglašeno nevažećim, dok je u decembru 62.194 glasova prihvaćeno kao važeće, a samo 0,9% proglašeno nevažećim. Broj odbijenih i neobrađenih poštanskih koverti je takođe opao sa 4.898 u februaru na 2.364 u decembru. Ovi podaci ukazuju na to da su, u drugom izbornom ciklusu u 2025. i birači i izborna administracija bili bolje upoznati sa novim procedurama, dok su se tehničke greške i nevažeći glasovi znatno smanjili.

Pokazatelj	Februar 2025	Decembar 2025
Učešće u zbiru registrovanih birača	75,3%	81,4%
Važeći glasovi kao % registrovanih birača	73,5%	80,7%
Važeći glasovi kao % prebrojanih glasova	97,6%	99,1%
Stopa nevažećih prebrojanih glasova	2,39%	0,9%
Odbijene poštanske koverti zbog tehničkih razloga kao % birača koji biraju poštu	5,8%	4,1%

Tabela 7. Izlaznost ukupnog broja registrovanih birača i validnost glasova

U tom smislu, decembarski izbori 2025. svedoče o važnom paradoksu: proces je imao manje učešća u apsolutnim brojevima, ali je bio efikasniji u odnosu na odobrene birače i validnost prihvaćenih glasova. Ovo ukazuje da je novi sistem sa više kanala za glasanje van Kosova počeo da proizvodi veću proceduralnu doslednost, ali i dalje zavisi od rokova, javnog informisanja i operativnih kapaciteta institucija da ga ravnomerno primene u svakom izbornom ciklusu.

IZBORNI UTICAJ GLASOVA DIJASPORE

U poređenju sa izborima 2021. Pokret Samoopredeljenje je zadržao je svoju poziciju kao subjekat sa najviše glasova dijaspore. U februaru 2025. PSO [LVV] je dobio skoro isti broj glasova kao i 2021. sa veoma malim padom sa 44.252 na 44.224 glasa. U međuvremenu, DSK [LDK] je zabeležio najveći porast, sa 4.294 glasova u 2021. na 20.042 glasova u februaru 2025. I DPK [PDK] je zabeležio porast, sa 5.032 na 7.053 glasova. ABK [AAK] i Inicijativa [Nisma], koje su 2021. nastupale odvojeno, a u februaru 2025. kao koalicija, zajedno su porasle sa 1.553 na 2.299 glasova.

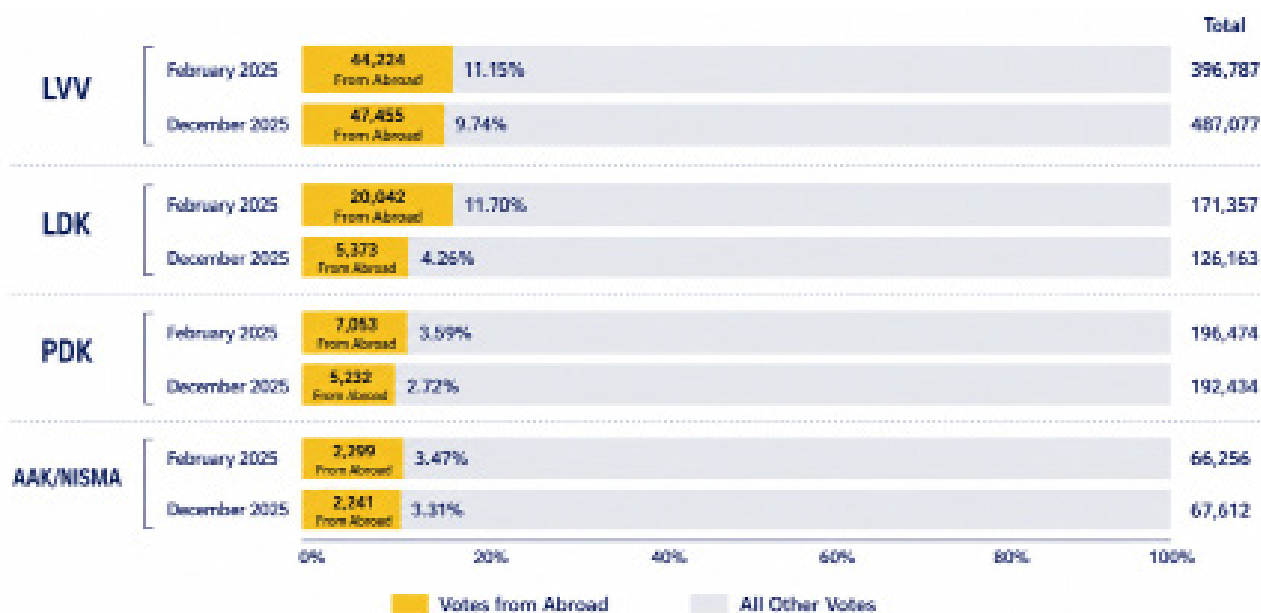

Tabela 8. Važeći glasovi iz inostranstva kao % ukupnog broja važećih glasova

Ovaj izborni krug je pokazao i drugačiju dinamiku u raspodeli glasova prema političkim strankama. PSO ne samo da je zadržao svoju dominantnu poziciju, već je povećao podršku dijaspore na 47.455 glasova. S druge strane, DSK i DPK su zabeležili vidljiv pad u poređenju sa februarom 2025: DSK je pao sa 20.042 na 5.373 glasa, a PDK sa 7.053 na 5.232 glasova. ABK i Inicijativa, su u decembru nastupili odvojeno; a zajedno su dobili 2.241 glasova, što je veoma blizu rezultata koji su zabeležili kao koalicija u februaru.

Uopšteno, poređenje između 2021, februara 2025. i decembra 2025. pokazuje da je glas dijaspore ostao pretežno koncentrisan kod PSO, dok se podrška ostalim subjektima znatno menjala zavisno od izbornog ciklusa, načina predstavljanja i političkog konteksta.

Da bismo jasnije razumeli kako je dijaspora ostvarivala svoje pravo glasa, važno je razlikovati glasove poslate poštom od fizičkog glasanja u diplomatskim predstavništvima. U 2021. glasanje van Kosova je sprovedeno samo poštom, stoga nema podataka o glasanju u diplomatskim predstavništvima. U međuvremenu, u dva izborna ciklusa u 2025. birači van Kosova su imali mogućnost da biraju između glasanja poštom i fizičkog glasanja u ambasadama ili konzulatima.

Podaci pokazuju da je, čak i nakon otvaranja mogućnosti fizičkog glasanja, glasanje poštom ostalo glavni oblik

učešća. U februaru 2025. većina glasova za svaki od glavnih subjekata je stigla poštom. Za PSO, od ukupno 44.224 glasova, 31.953 je bilo poštom, a 12.261 u diplomatskim predstavništvima. Čak i za DSK i DPK, glasovi poštom su bili znatno veći nego oni u diplomatskim predstavništvima.

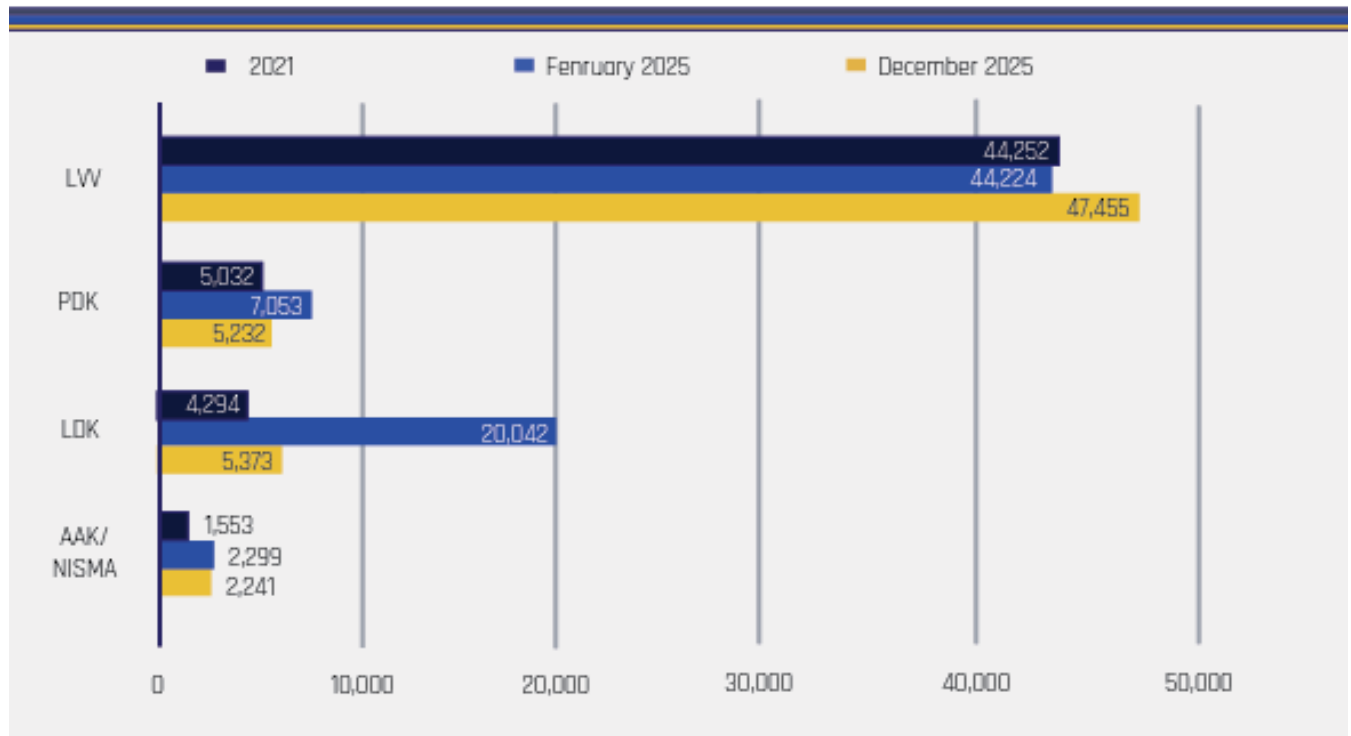

Tabela 9. Ukupni rezultati glasanja van Kosova prema političkim subjektima, 2021-2025

U decembru 2025. ovaj trend se nastavio, ali uz nekoliko važnih promena. PSO je zabeležio povećanje kako glasova poštom tako i glasova u diplomatskim predstavništvima, dobivši 33.556 glasova poštom i 13.899 u diplomatskim predstavništvima. S druge strane, DSK i DPK su zabeležili pad u oba oblika glasanja u poređenju sa februarom. ABK i Inicijativa, koji su u februaru bile deo koalicije ABK/Inicijativa su u decembru nastupili odvojeno i zadržali gotovo isti nivo podrške, ali je ABK dobila veći deo glasova.

Ova raspodela pokazuje da je fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima stvorilo novi i važan kanal učešća za dijasporu, ali nije zamenilo glasanje poštom. Naprotiv, glasanje poštom je ostalo prevladavajući oblik, dok su diplomatska predstavništva poslužila kao dodatna mogućnost, posebno u zemljama gde je zajednica u dijaspori koncentrisanija i ima lakši pristup ambasadama ili konzulatima.

Političke stranke	2021		Februar 2025		Decembar 2025	
	Poštom	U diplomatskom predstavništvu	Poštom	U diplomatskom predstavništvu	Poštom	U diplomatskom predstavništvu
LW	44,252	n/a	31,953	12,261	33,556	13,899
PDK	5,032	n/a	5,878	1,175	4,259	973
LDK	4,294	n/a	18,933	1,109	4,611	762
AAK/NISMA	n/a	n/a	2,000	299	n/a	n/a
AAK	1,112	n/a	n/a	n/a	1,801	255
NISMA	441	n/a	n/a	n/a	149	36

Tabela 10. Rezultati glasanja van Kosova prema načinu glasanja: poštom i u diplomatskim predstavništvima, 2021-2025

KANDIDATI SA NAJVIŠE GLASOVA

Podaci o 20 najglasanijih kandidata pokazuju da je glas dijaspore u 2025. ostao pretežno koncentrisan kod kandidata Pokreta Samoopredeljenje. U oba izborna ciklusa, Albin Kurti i Glauk Konjufca su vodili sa najvećim brojem glasova iz inostranstva, beležeći dodatni porast na izborima u decembru 2025. Osetan rast su zabeležili i kandidati poput Albulene Haxhiu, Hekurana Muratija, Donike Gërvalla-Schwarz i Ejupa Maqedoncija, što ukazuje na konsolidaciju podrške dijaspore za deo kandidata PSO. S druge strane, kandidati Demokratskog saveza Kosova (DSK) su zabeležili značajan pad glasova iz dijaspore, uključujući Lumira Abdixhikua, Doarsu Kica-Xhelili i Kujtima Shalu. Pad je bio evidentan i kod nekih kandidata drugih stranaka, mada u različitoj meri.

Uopšteno, podaci pokazuju da je glas dijaspore imao značajan uticaj na izbornu snagu pojedinačnih kandidata, što ukazuje na visoku koncentraciju glasova dijaspore među kandidatima PSO u oba izborna procesa i odražavajući vidljive promene u političkoj podršci između februarских i decembarских izbora 2025.

Ime i prezime kandidata	Izbori 2021. Ukupno glasova	Glasovi dijaspore (% u poređenju sa ukupnim glasovima)	Izbori februara 2025. Ukupno glasova*	Glasovi dijaspore (% u poređenju sa ukupnim glasovima)	Izbori decembra 2025. Ukupno glasova	Glasovi dijaspore (% u poređenju sa ukupnim glasovima)
Albin Kurti	n/a*	n/a	337,791	41,300 (12.23%)	403,521	44,095 (10.93%)
Glauk Konjufca	200,646	39,192 (12.31%)	264,407	36,329 (13.74%)	318,459	39,192 (12.31%)
Lumir Abdixhiku	25,267	910 (3.60%)	146,401	18,319 (12.51%)	88,207	4,101 (4.65%)
Faton Peci	25,284	2,548 (10.08%)	133,987	22,860 (17.06%)	n/a	n/a
Hekuran Murati	41,172	6,342 (15.40%)	131,323	22,983 (17.50%)	171,622	24,517 (14.29%)
Albulena Haxhiu	n/a	n/a	125,722	21,814 (17.35%)	174,456	26,993 (15.47%)
Xhelal Sveçla	10,359	1,493 (14.41%)	122,407	23,095 (18.87%)	138,423	21,140 (15.27%)
Donika Gërvalla-Schwarz	71,722	15,234 (21.24%)	113,239	20,335 (17.96%)	153,271	22,401 (14.61%)
Bedri Hamza	23,976	1,537 (6.41%)	98,415	6,429 (6.53%)	161,737	4,696 (2.90%)
Avni Dehari	51,126	6,401 (12.52%)	91,638	12,004 (13.10%)	108,083	11,463 (10.61%)
Mimoza Kusari Lila	53,618	10,906 (20.34%)	85,737	14,088 (16.43%)	99,390	13,172 (13.25%)
Arben Vitia	107,858	16,664 (15.45%)	71,074	13,329 (18.76%)	67,541	10,114 (14.98%)
Ejup Maqedonci	n/a	n/a	65,056	10,843 (16.67%)	98,093	15,177 (15.47%)
Doarsa Kica Xhelili*	10,609	737 (6.95%)	63,164	10,565 (16.73%)	44,170	2,624 (5.94%)
Kujtim Shala	32,703	2,083 (6.37%)	58,817	12,490 (21.24%)	40,983	2,600 (6.34%)
Saranda Bogujevci	26,389	3,769 (14.28%)	48,299	8,170 (16.91%)	51,268	7,407 (14.45%)
Edona Llallosi	n/a	n/a	44,844	7,987 (17.81%)	44,395	8,238 (18.56%)
Mefail Bajqinovci	18,794	1,681 (8.94%)	42,340	7,420 (17.52%)	41,585	6,390 (15.36%)
Armend Muja	43,982	9,910 (22.53%)	34,455	9,331 (27.08%)	38,538	8,567 (22.23%)
Hysen Çekaj	n/a	n/a	23,539	12,098 (51.40%)	n/a	n/a

* 20 najglasanijih iz dijaspore na osnovu redovnih izbora - februar 2025.

* n/p se odnosi na kandidate koji nisu bili deo liste za poslanike na izborima februara 2021. i decembra 2025.

* Doarsa Kica-Xhelili je na izborima 2021. bila deo lista Pokreta za Samoopredeljenje, dok je u oba kruga izbora u 2025. bila deo liste Demokratskog saveza Kosova.

* Otvorenija baja pokazuje manji broj glasova dijaspore, dok zatvorenija predstavlja povećanje procenta.

Tabela 11, 20 najglasanijih kandidata u dijaspori

GLAVNI IZAZOVI U ORGANIZOVANJU, PRISTUPU I TRANSPARENTNOSTI

Proces glasanja dijaspore na izborima 2025. je generalno ocenjen kao regularan i bez većih povreda koje bi ugrozile integritet rezultata. Međutim, tokom različitih faza procesa – od registracije birača, određivanja biračkih mesta, fizičkog i poštanskog glasanja, do prebrojavanja glasova – evidentirano je nekoliko proceduralnih nejasnoća i nedostatak blagovremenih informacija, što je izazvalo zabrinutost među biračima van Kosova i organizacija koje su pratile proces.

Određivanje biračkih mesta u diplomatskim predstavništvima: Jedno od glavnih pitanja vezanih za spisak biračkih mesta bio je broj biračkih mesta i maksimalni kapacitet birača. Odluka CIK je dočeka sa nezadovoljstvom od strane dela dijaspore, posebno u državama gde fizičko glasanje nije bilo omogućeno. Germin je zatražio pojašnjenje od CIK i MSPD u vezi sa kriterijumima za izbor. CIK je objasnio da se procena sprovodi u saradnji sa MSPD i na osnovu tehničkih kriterijuma, dok MSPD nije odgovorio na zahtev za javne informacije. Ovo je izazvalo zabrinutost u vezi sa institucionalnom transparentnošću u procesu koji direktno utiče na pravo glasa građana iz dijaspore.

Nejasnoće oko poštanskih sandučića van Kosova: Na izborima 9. februara je bilo zabrinutosti i zbog načina izbora i upravljanja poštanskim sandučićima CIK van zemlje. U Nemačkoj su organizacije dijaspore izrazile zabrinutost jer objavljena adresa za slanje glasačkih listića nije bila diplomatska ustanova ili državna pošta, već filijala privatne pošte. CIK je objasnio da su poštanski sandučići otvoreni uz pomoć MSPD i da zakonodavstvo ne propisuje posebne kriterijume za vrstu pošte ili poštanskog sandučića. Međutim, ovaj slučaj je ukazao na potrebu za jasnijom javnom komunikacijom o bezbednosti i upravljanju poštanskim adresama.

Politički i pravni sporovi oko integriteta glasanja poštom: Nakon prebrojavanja glasova poštom na izborima 9. februara 2025. su iznete javne tvrdnje o manipulaciji glasovima poštom u korist DSK, uglavnom vezane za velike razlike između glasova pojedinih kandidata primljenih poštom i onih datih u diplomatskim predstavništvima. PSO je uložio žalbu IPŽP tražeći poništenje 18.933 glasova za DSK primljenih poštom, ponavljanje glasanja poštom i brisanje nekih kandidata ovog subjekta sa liste. IPŽP je odbio žalbu kao neosnovanu, a Vrhovni sud je potom odbio žalbu na odluku IPŽP kao bez osnove. Iako nadležna izborna i sudska tela nisu potvrdila ove tvrdnje, slučaj je istakao važnost detaljnije revizije glasanja poštom, posebno na nivou kandidata, države i kanala glasanja. Glavne razlike između glasanja poštom i fizičkog glasanja ne smeju se automatski tretirati kao dokaz manipulacije, ali bi trebalo da budu predmet postizborne institucionalne analize, kako bi se ojačalo javno poverenje u integritet procesa.

Akreditacija posmatrača u dijaspori: Iako je CIK po prvi put omogućio elektronsko prijavljivanje za posmatrače, uputstva na portalu nisu bila ažurirana i platforma nije nudila jasnu mogućnost razlikovanja da li će posmatrač biti angažovan unutar ili van Kosova⁹. Takođe, podela akreditacija je obavljena veoma blizu izbornog dana, što je stvorilo praktične poteškoće za organizacije koje su imale posmatrače u diplomatskim predstavništvima. U budućnosti, platforma bi trebalo da sadrži posebnu kategoriju za posmatrače u dijaspori, dok bi akreditacije

9 Centralna izborna komisija, „Akreditacija posmatrača NVO“, pristupljeno 11. maja 2026, <https://kaz-ks.org/sher-bime-per-ojq-dhe-medie/akreditimi-i-vezhguesve-te-ojq-ve/>

trebalo izdati ranije ili ih zameniti elektronskim oblicima verifikacije.

Prevoz i preuzimanje izbornog materijala: Zbog kašnjenja u tenderskim procedurama za poštanske usluge, CIK je bio primoran da koristi alternativna rešenja za prevoz izbornog materijala, uz angažovanje svojih službenika i pomoć MSPD. Iako je ovo urađeno kako bi se garantovao kontinuitet i bezbednost procesa, promena procedure nije blagovremeno saopštena javnosti, što je izazvalo nesigurnost u javnosti. CIK je za izbore 9. februara izdao objašnjenje za javnost o ovom pitanju. Na budućim izborima, posebno u slučaju redovnih izbora, planiranje logističkih usluga treba završiti ranije ili sklopiti dugoročnije ugovore za usluge sa važenjem do četiri godine.

Neujednačena uputstva za članove komisije: Tokom posmatranja fizičkog glasanja u pojedinim diplomatskim predstavništvima, Germin je primetio da uputstva za komesare nisu uvek bila jedinstvena. U određenim slučajevima su postojala različita tumačenja u vezi sa glasanjem sa dokumentima sa isteklim rokom važenja, mogućnošću glasanja poštom nakon registracije za fizičko glasanje, kao i izveštavanjem o bezbednosnim trakama. Ovo ukazuje na potrebu za standardizovanim uputstvima i jasnijom obukom za članove komisije i predsedavajuće biračkih mesta van Kosova.

Kašnjenja u Centru za prebrojavanje rezultate: Proces tokom oba kruga izbora u CBR je karakterizovan značajnim kašnjenjima, budući da je procena i prebrojavanje glasova dijaspore trajalo dugo. Tokom monitoringa je primećeno da su obuka osoblja i proces prebrojavanja tekli paralelno, što je ukazalo na nedovoljnu pripremu. Međutim, pozitivan aspekt je bilo postavljanje nadzornih kamera na radne stolove u CPR što je povećalo transparentnost i olakšalo posmatranje procesa.

Sporovi oko rokova za prijem glasova poštom: Na decembarskim izborima 2025. je bilo žalbi u vezi sa prijemom nekih glasačkih listića poslatih poštom nakon 29. decembra. Ove žalbe su odbijene od strane IPŽP i Vrhovnog suda, pretežno iz proceduralnih razloga i zbog neblagovremenog osporavanja odgovarajućih odluka. Slučaj pokazuje da glasanje poštom zahteva jasniju javnu komunikaciju o rokovima, administrativnim odlukama i sredstvima za žalbu, kako bi politički subjekti i birači imali pravnu sigurnost u pogledu postupanja sa glasačkim listićima iz inostranstva.

Uopšteno, ovi slučajevi nisu ugrozili integritet izbora, ali su pokazali da organizovanje glasanja van Kosova zahteva veću transparentnost, ranije informisanje javnosti, standardizaciju procedura i bolje logističko planiranje. Ova poboljšanja su neophodna kako bi se povećalo poverenje birača iz dijaspore i garantovalo ravnopravno učešće u budućim izbornim ciklusima.

PREPORUKE

1. Razjašnjenje lokacije biračkih mesta van Kosova

Zakon treba jasno da odredi da li se fizičko glasanje može organizovati isključivo u diplomatskim predstavništvima ili i u drugim ovlašćenim prostorima. Bez ove jasnoće, svaki budući proces bi mogao proizvesti slične sporove. Ukoliko se donese odluka da se razmotri mogućnost korišćenja alternativnih prostora, ovaj proces treba sprovesti uzimajući u obzir zahteve/potrebe sunarodnika. Takođe, treba uzeti u obzir operativne implikacije u državama domaćina.

2. Jasna podela odgovornosti između CIK i MSPD

CIK i MSPD moraju imati jasniju podelu odgovornosti u organizovanju glasanja van Kosova. CIK treba da zadrži punu nadležnost nad izbornim, administrativnim i operativnim aspektima procesa, uključujući procedure, birački spisak, organizaciju glasačkih mesta, uputstva za članove komisije, akreditaciju posmatrača i upravljanje izbornim materijalom. Saradnja između CIK i MSPD treba biti uređena jasnim operativnim protokolom koji utvrđuje uloge, rokove, odgovornosti i lanac komunikacije za svaku fazu glasanja van Kosova

3. Transparentna primena i revidiranje kvote za fizičko glasanje u dijaspori

Ažuriranjem Pravilnika o registraciji i glasanju van zemlje od 27. aprila 2026. (br. 01/2026), CIK je postavio minimalni prag od 50 uspešno registrovanih birača kao uslov za organizovanje fizičkog glasanja na biračkom mestu van Kosova. Ovo je pozitivan korak ka razjašnjavanju kriterijuma za otvaranje biračkih mesta u diplomatskim predstavništvima. Međutim, sprovođenje ove kvote mora biti transparentno i blagovremeno saopšteno. U budućnosti, prag od 50 birača bi trebalo periodično procenjivati u odnosu na geografsku raspodelu dijaspore, kapacitete diplomatskih predstavništava i pristup birača biračkim mestima.

4. Poboljšanje javnog informisanja birača van Kosova

CIK, u saradnji sa diplomatskim predstavništvima i organizacijama dijaspore, treba da razvije jasnije i ranije informativne kampanje za birače u dijaspori. Informacije treba da sadrže rokove za registraciju, načine glasanja, potrebna dokumenta, kriterijume za prijavu i najčešće razloge za odbijanje. Ovo bi pomoglo u smanjenju tehničkih grešaka tokom prijave i povećalo poverenje građana u proces.

5. Uspostavljanje stalne jedinice za glasanje van Kosova u okviru CIK

TheCIK treba da osnuje stalnu jedinicu za glasanje van Kosova, koja bi se kontinuirano bavila planiranjem, koordinacijom sa diplomatskim misijama, informisanjem birača, standardizacijom procedura i postizbornom analizom. Jedan od glavnih zadataka ove jedinice trebalo bi da bude priprema posebnog izveštaja nakon svakog izbornog procesa, koji obuhvata prijave, odbijanja, načine glasanja, poštanske sandučice, prevoz, odbijene koverta, nevažeće glasove i žalbe.

6. Standardizacija procedura i jačanje operativnog planiranja

Istovremeno, CIK bi trebalo da izbegne zavisnost od novih nabavki za svake izbore, posebno za prevoz i preuzimanje izbornog materijala iz dijaspora. Imajući u vidu da se izbori na Kosovu često održavaju pre redovnog četvorogodišnjeg ciklusa, CIK treba da razmotri zaključivanje višegodišnjih okvirnih sporazuma sa pouzdanim međunarodnim logističkim operaterima, kao što su DHL ili slični operateri. Četvorogodišnji sporazum bi omogućio brže reagovanje, veću bezbednost u prevozu i izbegavanje improvizacija u slučaju prevremenih izbora.

Takođe, treba pojačati bezbednost u CPR, posebno u vezi sa pristupom posmatrača, kontaktom sa osobljem koje unosi podatke u sistem i zaštitom osoblja od mogućeg pritiska tokom procesa prebrojavanja.

Ove preporuke imaju za cilj poboljšanje pristupa, transparentnosti i pouzdanosti glasanja van Kosova. Iskustvo sa izbora 2025. pokazuje da, pored zakonskih promena, proces zahteva ranije planiranje, jasniju komunikaciju sa dijasporom i stabilnije institucionalne procedure, posebno u slučajevima prevremenih izbora.

CILJ PREPORUKA IZVEŠTAJA JE JAČANJE PRAVNE JASNOĆE, INSTITUCIONALNE TRANSPARENTNOSTI I ORGANIZACIONIH KAPACITETA GLASANJA VAN KOSOVA KROZ STANDARDIZACIJU PROCEDURA, POBOLJŠANJE JAVNOG INFORMISANJA, EFIKASNIJE OPERATIVNO PLANIRANJE I USPOSTAVLJANJE STALNIH MEHANIZAMA ZA UPRAVLJANJE I REVIZIJU GLASANJA DIJASPORE.

ZAKLJUČCI

Proces glasanja van Kosova u dva izborna ciklusa u 2025. je pokazao da dijaspora i dalje ima veliko interesovanje za učešće na izborima, ali da na to interesovanje direktno utiču rokovi, javno informisanje i jednostavnost procedura. Na redovnim izborima u februaru 2025, uprkos padu broja primljenih prijava u poređenju sa 2021, broj odobrenih prijava je blago porastao, što ukazuje na poboljšanje u procesu verifikacije. Međutim, na vanrednim izborima u decembru 2025, broj prijava i registrovanih birača van Kosova je bio manji, što treba tumačiti u kontekstu mnogo kraćih rokova i vanredne prirode izbora.

Zakonske izmene koje su omogućile fizičko glasanje u diplomatskim predstavništvima i otvaranje poštanskih sandučića van Kosova predstavljaju važan korak ka proširenju pristupa dijaspore izbornom procesu. Međutim, iskustvo iz 2025. je pokazalo da nove zakonske mogućnosti nisu dovoljne bez ranog planiranja, jasnog informisanja i stabilnih organizacionih kapaciteta. Ograničenje broja biračkih mesta, neuključivanje određenih zemalja, neizvesnost oko poštanskih sandučića i neujednačena uputstva su stvorili poteškoće za deo građana iz dijaspore.

Jedan od glavnih izazova je i dalje nedovoljno informisanje birača. Deo odbijenih prijava se odnosio na nepotpunu dokumentaciju, nedostatak tražene fotografije, nečitljiva dokumenta ili nepodudaranje podataka. Ovo pokazuje da mnogi problemi nisu nužno bili povezani sa nedostatkom prava glasa, već za proceduralne nejasnoće i nedostatak jednostavnih i razumljivih uputstava za birače.

I zapažanja lokalnih organizacija takođe potvrđuju da, iako je glasanje van Kosova ostalo tehnički osetljiv segment, njegovo sprovođenje nije izazvalo veće sporove koji bi uticali na rezultat. Zbog toga je važno da kritika procesa bude usmerena ka sistemskom poboljšanju – pravnoj jasnoći, planiranju, informisanju i standardizaciji – a ne delegitimizaciji rezultata.

Uopšteno, glasanje van Kosova u 2025. se odvijalo bez većih nepravilnosti koje bi ugrozile verodostojnost rezultata. Međutim, dva izborna procesa su dokazala da organizovanje glasanja dijaspore zahteva veću transparentnost, standardizaciju procedura i bolje institucionalno planiranje. Poboljšanja u informisanju, logistici, akreditaciji posmatrača, prevozu materijala i funkcionisanju biračkih centara su neophodna kako bi se garantovao pristupačniji, kredibilniji i inkluzivniji proces za građane Kosova u dijaspori.

GERMIN je nevladina organizacija posvećena osnaživanju i povezivanju albanske dijaspore širom sveta. Koristeći inovacije, tehnologiju i globalne mreže, GERMIN radi na jačanju uloge dijaspore u društvenom, ekonomskom i demokratskom razvoju njihove zemlje porekla. Delujući kao most između zajednica u dijaspori i domaćih institucija, organizacija podstiče saradnju, promovise razmenu znanja i podržava inicijative koje donose održivi razvoj i dugoročni uticaj.

Zagovaranje i diplomatija

Ovaj program se usredsređuje na osnaživanje dijaspore kroz zagovaranje i uključivanje u kreiranje politika. GERMIN jača veze između dijaspore i domaćih institucija, promovišući njeno učešće u procesima donošenja odluka. Ključne inicijative uključuju projekte razvoja politika, konferenciju Dijaspore govori, regionalne stipendije za mlade i praćenje izbora kako bi se garantovalo pravo glasa i zastupljenost dijaspore.

Angažovanje stručnjaka iz dijaspore

GERMIN omogućava transfer znanja i stručnosti profesionalaca iz dijaspore prema njihovoj zemlji porekla. Kroz platforme za umrežavanje, mentorstvo i kratkoročne angažmane, program povezuje profesionalce sa institucijama i organizacijama na Kosovu. Obuhvata partnerstva i projekte koji podržavaju žene u politici, preduzetništvu i razvoju kapaciteta u različitim sektorima, direktno doprinoseći socio-ekonomskom razvoju.

Filantropija dijaspore

Ovaj program promovise strukturisano i uticajno doniranje iz dijaspore. U saradnji sa „Global Albanians Foundation“, GERMIN omogućava transparentno i efikasno prikupljanje sredstava za neprofitne organizacije. Pomaže u usmeravanju doprinosa dijaspore ka projektima društvenog i ekonomskog razvoja, smanjujući prepreke za prekogranične donacije.

Mladi i obrazovanje

GERMIN radi na povezivanju obrazovanja sa potrebama tržišta rada, angažujući mlade sa Kosova i iz dijaspore. „OriginAL“ je vodeći program koji mladim albanske dijaspore nudi sveobuhvatno obrazovno, kulturno i volontersko iskustvo u matičnim zemljama, pomažući im da obnove vezu sa svojim korenima i izgrade dugoročne odnose.

Investicije dijaspore

Ovaj program ima za cilj da transformiše doznake dijaspore u strateške investicije koje podstiču dugoročni ekonomski rast. GERMIN podržava promociju investicija, umrežavanje preduzeća i javno-privatna partnerstva. Kroz forume, opštinske inicijative i ciljane projekte, povezuje investitore iz dijaspore sa lokalnim mogućnostima, podstičući stvaranje radnih mesta i održivi razvoj.